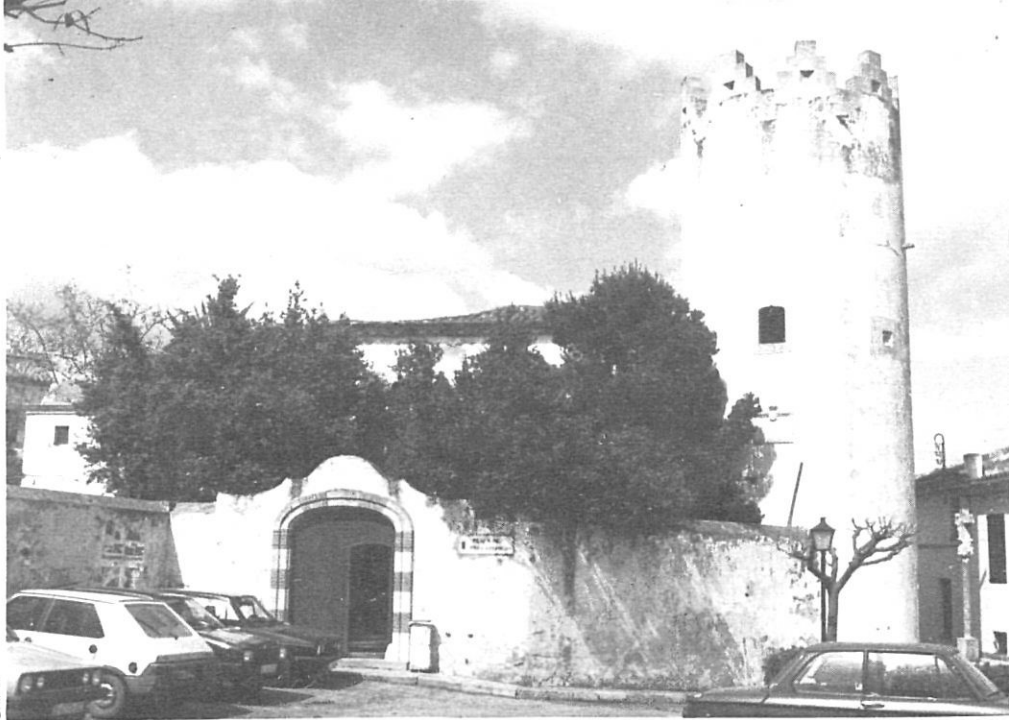

Josep Pella i Forgas, més enllà de l'homenatge

Josep Pella i Forgas, fill il·lustre de Begur i cronista de l'Empordà, ha estat objecte fa poc d'un últim i constructiu homenatge: la Diputació de Girona ha adquirit la seva biblioteca personal i ha posat tots els seus volums a disposició dels estudiosos. Les pàgines que segueixen volen aproximar-se, d'una banda, a la figura de l'historiador, el jurista i el polític que fou Pella i Forgas, i fer, de l'altra, un primer balanç del que suposa la incorporació del seu fons bibliogràfic particular al patrimoni comú de tots els gironins.

SANS

La casa pairal de Pella a Begur, i la torre on treballava.

SANS

El president de la Diputació a la galeria de la casa, amb les notes de l'historiador.

**RAMON ALBERCH
i FUGUERAS
JOAN BOADAS i RASET**

Qualsevol intent d'aproximació a l'estudi de la vida i obra de Josep Pella i Forgas (Begur, 1852-Barcelona, 1918) comporta d'entrada la constatació de l'oblit en què tradicionalment s'ha tingut aquest important home de cultura empordanès, i la manca d'un treball mínimament exhaustiu que ponderi l'abast de la seva obra escrita i de la seva activitat política dins la societat catalana de la darrereria del segle XIX i començaments d'aquest segle⁽¹⁾.

Nota biogràfica

Tanmateix, tota referència a l'obra d'aquest il·lustre empordanès se centra sempre en el que hom qualifica de vessants fonamentals de la seva producció escrita i de la seva activitat pública: els estudis jurídics, els treballs referits a la història del país, i el paper que desenvolupà en el naixent moviment catalanista. Pensem que la seva vocació política ja es fa palesa als 17 anys, quan apareix com un dels fundadors de la *Jove Catalunya* (1869-1870). El 1882 és ja un membre actiu del *Centre Català* i tres anys més tard és present en la comissió escollida per tal de lliurar al rei Alfons XII el renomnat *Memorial de Greuges*.

L'any 1886 fundava la revista *La España Regional*, palesant així la seva preocupació per l'evolució política del país que ell lligava a un programa de més abast, que contemplava la difusió de l'ideal regionalista arreu de l'Estat. Enric Prat de la Ribera reeixí a definir aquesta revista com una eina destinada "a desvetllar las energias dormidas de las altras nacionalitats ibèriques esclavas com la nostra, a crearhi relacions, a crearhi amistats y alianzas pera la lluita"⁽²⁾. L'any 1888 el trobem

enmig dels signants del missatge a la Reina regent, i el 1889 es lliurava en cos i ànima a la campanya destinada al manteniment del dret civil català. No oblidem que Pella, per damunt de tot, és l'historiador de dret català per excel·lència.

És a la darrereria del segle XIX quan Pella engegarà amb fermesa la seva carrera política: el 1891 no assoleix l'escó de diputat del districte de la Bisbal, i tot i que és elegit el 1896 per Girona quasi no podrà actuar al Parlament per les dificultats que el govern de Cánovas del Castillo posà a l'aprovació de la seva acta. En els anys de canvi de segle, el trobem enderiat en la formació de la Lliga Regionalista, la qual en opinió de Pella i Forgas havia d'esdevenir un gran moviment social amb la suficient força com per impo-

sar-se a Madrid. Formà part de la primera Junta Directiva de la Lliga i el 1901 fou elegit regidor de l'Ajuntament de Barcelona.

Malgrat tot, la carrera política d'en Pella duraria ben poc: el 1905 es presenta com a diputat per Barcelona en els rengles de la Lliga formant part d'una candidatura on hi havia homes del relleu d'Ignasi Girona, Frederic Rahola, Josep Puig i Cadafalch i Francesc Cambó. Les eleccions foren guanyades pels republicans i Pella quedà sense sortir, alhora que se l'acusava de falsificar una acta per tal d'ésser elegit. Aquest episodi tèrbol, que Borja de Riquer ha definit molt encertadament com la "defenestració

Pella i Forgas

política d'en Pella i Forgas⁽³⁾, sembla més aviat una operació de recuperació d'imatge de la Lliga orquestrada des de les altures, i de la qual sembla que no n'era aliè del tot en Francesc Cambó.

Aquest aparatós final de la seva carrera política no impedí en cap cas que Pella mantingués ben alt el seu prestigi d'home de lletres. Al llarg de la seva vida presidirà l'Ateneu barceloní, l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació, la Societat Econòmica d'Amics del País, la Junta de Belles Arts, la Reial Acadèmia de Bones Lletres, l'Ateneu Empordanès i la Comissió de Monuments Històrics de la província de Barcelona.

Josep Pella va morir a Barcelona el 9 d'octubre de 1918, víctima de la temible epidèmia de "Grippe" que assolà la ciutat comtal. Al cap de pocs dies del seu traspàs es produiria el d'un altre gironí, Josep Morató i Grau, que després de vetllar les seves primeres armes literàries a Girona, es traslladà a Barcelona, on ocupava el càrrec de redactor en cap i de crític teatral de *La Veu de Catalunya*.

Una obra ben diversa

La producció historiogràfica de Pella i Forgas es caracteritza per dos trets bàsics: la prolifícitat i la diversitat. Remarquem que hem pogut arribar a comptabilitzar-li 10 llibres, 9 opuscles, 45 articles, i fins i tot tres poesies, i que la seva obra escrita abasta camps

tan diversos com la història, el dret i la política.

Tot amb tot, ja hem assenyalat que la part més consistent de l'obra d'en Pella gira entorn dels estudis referits al dret català, on llegirà una obra fonamental que ha pervingut amb plena validesa fins als nostres dies i que encara és de consulta imprescindible per als estudiosos de la jurisprudència del país. En aquest sentit hem de destacar el monumental *Código civil de Cataluña* (3 vols.), i les seves col·laboracions amb J. Coroleu, les quals configuren una obra on plana tothora la dèria per la defensa i enaltiment dels nostres antics drets i llibertats. A aquest objectiu obeeixen *Las Cortes Catalanes*, *Lo sometent* i *Los fueros de Cataluña*, per només esmentar-ne els més representatius.

Tanmateix, és en les seves col·laboracions periodístiques quan Pella escriu més sovintejadament temes d'història i de política. Destaquem, els nombrosos articles a *La Renaixença*, i les seves col·laboracions puntuals a la *Revista Històrica* i a la *Revista Històrica Latina*. En canvi, a la *España Regional* els seus treballs seran marcadament polítics i versaran sobre moviments regionalistes europeus i d'arreu de l'estat, i és on difondrà els seus ideals polítics. Altrament, des d'aquesta mateixa revista manté vius debats amb personalitats de la vida pública de Madrid, singularment amb Juan Valera i Francesc Pi i Margall, relatius, com no, al regionalisme català.

I precisament és el vessant històric i polític de l'obra d'en Pella el que ha restat menys estudiat fins al moment. Llevat dels treballs de Joan Puigbert i Jaume Guillamet⁽⁴⁾, centrats respectivament en l'anàlisi de la *Crisi del catalanisme* i *Periodisme: estudis històrics del de Catalunya*, una part considerable de la seva obra roman encara circumscrita al limitat cercle dels erudits.

Tal vegada es pugui salvar d'aquest desconeixement generalitzat l'obra cabdal d'en Pella *Historia del Ampurdán*, veritable precursora de la historiografia comarcal, i que causà un cert impacte en la seva primera edició l'any 1883. Fou escrita quasi íntegrament a la seva casa de Begur, i Salvador Rauruch l'evoca "venint de Barcelona, baixar de la tartana a plassa, amb un feix de llibres sota el braç, la maleta plena de documents, seriós, com preocupat, anant-se de dret a la... torra (...). Allà, en aquesta torra de la plassa del Padró—avui Pella i Forgas—s'endinsava

Cuando se escribe de historia con el secreto intento, mas o menos consciente, de encontrar en lo pasado una contradiccion o abaranza del presente o bien y asi mismo en aquellos casos en que el historiador es o recienitamente ha sido hombre público y por lo tanto sujeto al criterio especial de los partidos, es en vano buscar en las obras que de tales origenes procedan la imparcialidad o mejor dicho la verdad historica.

Manuscrit de Pella en el frontispici d'una llibreta de notes autògrafes amb apunts per a la "Historia del Ampurdán".

el futur historiador de la nostra regió a reposar, bo i treballant, de les feixugues tasques del seu bufet barceloní d'advocat (...). En Pella i Forgas, anava omplint les pàgines inspirades i eloqüents de la seva obra immortal⁽¹⁵⁾.

La *Historia del Ampurdán* no escapà, malgrat tot, a les crítiques. L'any 1892 Miquel Torroella i Plaja publicà un opuscle de quaranta-dues pàgines amb el sarcàstic títol de *Breves observaciones a la Historia del Ampurdán del Sr. Pella y Forgas*, on desgrana un seguit de crítiques molt minucioses, i li retreu un enfilall d'imprecisions que en cap cas, però, no fan desmerèixer el treball com a globalitat. Cal tenir en compte que la *Historia del Ampurdán* ocupa no gens menys que set-centes vuitanta-vuit pàgines.

Darrerament⁽⁶⁾, de la *Historia del Ampurdán* hom n'ha destacat l'aportació de Pella a la localització i identificació de restes i jaciments de l'Empordà, fruit del seu treball de camp que es fa vistent en el fet que moltes de les il·lustracions del llibre són obra del mateix Pella i Forgas, i es remarca que les seves recerques als jaciments abasten un ventall cronològic molt ampli.

Un homenatge merescut

El març de 1984, i organitzat pel Patronat "Francesc Eiximenis", es retia homenatge a la vila comtal de Castelló d'Empúries a Josep Pella dins els actes que configuraren les *Jornades d'Història de l'Empordà*, celebrades en commemoració del centenari de l'aparició de l'obra homònima de l'historiador begurenc. Centenari que festejà també l'any 1983 la Institució Obra del Ballet Popular, la qual, en el marc de la XXIII Diada Universal de la Sardana, remarcava que a la *Historia del Ampurdán* hom anava des de l'exposició llegendària del fet sardanista fins a l'assoliment de la primera biografia d'en Pep Ventura.

Tot i així, Begur fou la vila capdavantera a homenatjar el seu fill il·lustre. Tres setmanes després del tràspàs de l'escriptor, la sessió plenària de l'Ajuntament palesava el dol de la població per la pèrdua i, al cap de cinc anys (setembre de 1923), el mateix Consistori acordava atorgar el nom d'un carrer a Josep Pella i Forgas i col·locar una làpida commemorativa a la casa on es materialitzà bona part de la seva obra.

Foren les Jornades d'homenatge de Castelló d'Empúries les que possibilitaren d'entrar en contacte amb els familiars de l'escriptor i d'assabentar-nos que una part de la seva biblioteca es trobava a la casa pairal de Begur, donat que la resta ja havia estat cedida al Col·legi d'Advocats de Barcelona. Una vegada ordenat i classificat el fons bibliogràfic, i atesa la seva importància, ens adreçarem a la Dipu-

Pella i Forgas a l'època de publicació de la "*Historia del Ampurdán*" (1883).

tació gironina, institució que, ençà del primer moment, manifestà el seu interès per evitar la possible dispersió de l'esmentada biblioteca.

El contingut bibliogràfic

Una breu observació als llibres que avui es troben a l'Arxiu de la Diputació de Girona ja permet de valorar l'abast cultural del fons adquirit (més de nou-cents volums sense considerar els diaris i les revistes) i que constitueix probablement la biblioteca més important de les nostres comarques pel que fa a obres del camp de la jurisprudència dels segles XVI i XVII. En aquest sentit, quasi el 60% de títols que omplen els prestatges farien referència al bloc suara esmentat –reflex, òbviament, de l'activitat que portà a terme el lletrat begurenc– i que, per tal de portar a terme la classificació, hem dividit en quatre apartats: *Dret civil, canònic i penal, Dret Catalunya-Corona d'Aragó, Rota Romana i Al·legacions*.

La primera secció que acabem de ressenyar inclou més de tres-cents cinquanta volums que pertanyen, majoritàriament, als segles XVI i XVII i que constitueixen les peces fonamentals del món del dret europeu de principis de l'Edat Moderna. D'aquesta mateixa època són també bona part dels llibres inclosos en el bloc de *Dret de Catalunya-Corona d'Aragó* que aplega obres d'autors com Peguera, Romaguera, Pontich, Fontanella, etc., així com Constitucions sinodals de finals del segle XVI relatives a les ciutats de Girona, Vic i Tarragona.

Pràcticament la totalitat d'obres que fan referència al Tribunal de la *Rota Romana* veieren també la llum a cavall de la quinzena i setzena centúries, mentre que cal allargar fins al set-cents l'ordre d'aparició dels quaranta volums que configuren la secció d'*Al·legacions* i que contenen un recull de prop de un miler de plets, memorials, sentències, declaracions, etc., d'arreu del Principat i molt especialment de la comarca d'Osona. Aquesta circumstància s'explica pel fet que Josep Pella i Forgas posseïa en el seu fons una part del que fou la biblioteca de Josep Comas, brillant juriconsult i notari de la Cúria de Vic a principis del segle XVIII i autor del *Viridarium artis notariatus* (1704), peça que esdevingué fonamental per a l'estudi i la pràctica notarial i per al coneixement de les institucions del dret civil.

La resta d'apartats que donen cos a la biblioteca no tenen, de bon tros, la importància numèrica de les seccions que fins ara hem analitzat. Nogensmenys, però, la importància qualitativa d'aquests blocs és més que notable. Així, en la secció *Església-Religió* s'apleguen una quarantena de títols, publicats entre el sis i el set-cents, referents a qüestions ètico-morals i a l'anàlisi i comentari dels evangelis així com diversos tractats d'estudis monàstics.

Quatre obres (una d'elles manuscrita) omplen l'apartat que conté les obres relatives a *Filosofia*, mentre que poc més de trenta volums configuren el bloc d'*Història*, on cal fer esment dels *Capítols i ordinacions del General*

Susanna i Assumpció Haitz i Pella lliuren a la Diputació de Girona la biblioteca del seu avi.

Pella i Forgas

de Catalunya dels anys 1599, 1620, 1621, 1693, 1701, 1702 i 1704, i del llibre manuscrit de l'adroguer *Francesch Corominas y Ona*, escrit durant la segona meitat del segle XVII (actualment objecte d'un estudi que ha de concloure en una tesi de llicenciatura).

A tall de calaix de sastre

A l'apartat de *Literatura* sobresurt el bloc format per *Diccionaris i Gramàtiques*. D'entre els primers cal parlar d'esment en un diccionari de sinònims llatins de finals del segle XVI i en un català-castellà-llatí-francès-italià, de mitjan vuit-cents.

És important de remarcar també el conjunt d'obres dedicades al món de l'*art* (referides bàsicament a parcs, castells i jardins francesos), tot i que una gran part d'aquestes foren adqui-

rides després de la desaparició del jurista empordanès.

Capítol a part mereixen les obres que constitueixen el fons d'*Hemeroteca* i que aplega tot un conjunt de diaris i revistes contemporànies a Josep Pella i Forgas, d'entre les quals destaquem els vint volums de *La Ilustration*, *La Lluanera de Nova York*, *La España Regional*, *La Renaixensa*, *Catalunya...*

Per acabar aquest breu repàs sobre la biblioteca Pella, i tal com sol ésser freqüent a la majoria de classificacions, cal fer comentari de l'apartat de *Varis* i que, a tall de calaix de sastre, aplega tot un seguit d'obres que poden anar des d'un llibre de matemàtiques de finals del segle XVIII, a capbreus dels segles XVI i XVII, passant per discursos, llibres de tradicions i costums o els exemplars del *Calendari Català* del darrer quart del vuit-cents. En definitiva, títols de caire molt divers i que no podien, donat l'escàs nombre, constituir per si sols una nova secció.

Respecte a l'inventari, aquest s'ha portat a terme en base a una classificació temàtico-alfabètica adequada a l'especial composició del fons, la qual cosa no permetia d'emprar una ordenació més ortodoxa com per exemple la classificació decimal universal. Una vegada establerts els diferents grups, pocs atesa la minsa varietat temàtica, se'ls ha assignat un número de referència i s'ha procedit a l'ordenació alfabètica dels diversos autors.

En posar a l'abast dels estudiosos aquest important fons bibliogràfic que fou propietat de Pella i Forgas, s'acompleix un dels objectius menys aparatosos, però més rendibles culturalment, de les nostres institucions públiques: la recuperació i dignificació de fons privats per tal de salvar-los de la dispersió i l'oblit.

NOTES

(1) De les escasses biografies dedicades a Josep Pella i Forgas cal destacar la de Daniel Girona i Llagostera "En Joseph Pella i Forgas" (1852-1918)", dins *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, X (1921-1922), ps. 1-14, i Salvador Raurich *Homenatge a En Josep Pella i Forgas. 1852-1918. Historiador del Empordà, Jurisconsult, fill il·lustre de Begur*, Barcelona, (1923), 35 ps.
 (2) Cfr. "En Pella y Forgas" dins *La Veu de Catalunya*, 6-XI-1905. Edició de la nit.
 (3) RIQUER, Borja de: "La "defenestració" política d'en Pella i Forgas", dins *Revista de Girona*, 97 (1981), ps. 243-250.

(4) Cfr. respectivament "Josep Pella i Forgas, un capdavanter catalanista de la Restauració. Una lectura de "La crisi del catalanisme", dins *Revista de Girona*, 75 (1976), pp. 31-36, i "Josep Pella i Forgas, primer historiador del periodisme català", dins *L'Avenç*, 68 (febrer 1984), ps. 24-30.
 (5) RAURICH, Salvador "Homenatge...", ps. 10.
 (6) BADIA i HOMES, Joan "Josep Pella i Forgas, precursor de la investigació arqueològica a l'Empordà", dins *Estudis sobre temes del Baix Empordà*, nº 3 (1984), ps. 189-199.